

esse coniecto. » (*De excel. Virg. cap. 3.*) Et infra : « Velocior est nonnunquam salus memorato nomine ejus (Virginis matris), quam invocato nomine Domini Jesu, unici Filii sui. Et id quidem non ideo fit, quod ipsa major et potentior eo sit : nec enim ipse magnus et potens per eam, sed illa per ipsum. Quare ergo promptior salus in recordatione ejus quam Filii sui sepe percipitur ? Dicam quod sentio. Filius ejus Dominus est, et Juxta omnium, discernens merita singulorum. Dum igitur a quovis suo nomine invocatus, non statim exaudit, profecto id juste facit. *Invocato* autem nomine *Matris*, et si merita invocantis non merentur ut exaudiatur, merita tamen *Matris* intercedunt ut exaudiat. In sermone secundo super *Missus est Angelus* : « O quisquis (inquit Bern.), te intelligis in hujus seculi profluvio magis inter procellas et tempestates fluctuare, quam per terram ambulare, ne avertas oculos a fulgore hujus sideris (Mariæ stellæ maris), si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum; respice stellam, voca Mariam. Si jactaris superbiæ undis, si ambitionis, si detractionis, emulacionis; respice stellam, voca Mariam. Si criminis immanitate turbatus, conscientia fœditate confusus, judicis horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitia, desperationis abisso: cogita Mariam: in periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Ipsam sequens non devias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras. » Idem in sermone de Nativitate B. Mariæ, sive de Aquæductu : « Altius, inquit, intuemini, quanto devotionis affectu a nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem possuit in Maria : ut proinde si quid spei nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea noverimus redundare. » Et infra : « Totis ergo medullis cordium et votis omnibus Mariam veneremur quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam. » Et rursum : « Filioi, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei

meæ. » His duobus sanctissimis Patribus addam etiam duos de schola Theologorum æque sanctos. S. Thomas in opusculo (*Opusc. 8.*) de salutatione Angelica sic loquitur : « Benedicta in mulieribus, quia ipsa sola maledictionem sustulit, et benedictionem portavit, et janua paradisi aperuit. Et ideo convenit ei nomen Maria, quæ interpretatur stella maris, quia sicut per stellam maris navigantes diriguntur ad portum, ita Christiani diriguntur per Mariam ad gloriam. » Sanctus Bonaventura in sua Pharetra sic ait : « Sicut, o beatissima, omnis a te aversus et a te despectus, necesse est ut intereat, ita omnis ad te conversus et a te respectus, impossibile est, ut pereat. » (*Luc. II. cap. 5.*) Idem sanctus in vita beati Francisci, de fiducia S. Francisci in beatam Virginem : « Matrem, inquit, Domini nostri Jesu Christi indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum majestatis fratrem nobis effecerit, et per eam simul misericordiam consecuti. In ipsa post Christum fidens, eam sui ac suorum advocatam constituit, et ad honorem ipsius, a festo Apostolorum Petri et Pauli usque ad festum Assumptionis devotissime jejunabat. » (*Cap. 9.*) His omnibus addere placuit Innocentium Papat III, qui insignis cultor fuit Virginis Deiparæ, nec solum in sermonibus eam magnifice prædicavit, sed etiam ad ejus honorem Monasterium extruxit : et quod magis est admirandum excitans populum ad spem in Sanctissima Deipara constituendam quasi præsentis futurorum, ea dixit, quæ felici experimento postea comprobavit. Sic enim ait in sermone secundo de Assumptione : Qui jacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, ut ipsa per Filium cor ejus ad compunctionem illuminet. Quis enim de nocte invocavit eam, et non est exauditus ab ea ? » Consultat lector, quæ scripsimus de Innocentio Papa III, in lib. II. cap. IX. de Gemita columbæ. Ex his igitur satis aperte colligitur, ex signis electionis ad gloriam, non esse ex postremis devotionem singularem ad Virginem Dei matrem. Neque enim videtur posse perire is, de quo dictum sit Virgini a Christo: *Ecce filius tuus*, dummodo et ipse non surdum aure audiat, quod ei Christus dixerit, *Ecce mater tua*.

LIBER SECUNDUS

CAP. I.

Explicatur ad litteram verbum quartum : Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me : Matt. xxvii.

Exposuimus libro superiore tria prima verba, quæ Dominus noster ex cathedra Crucis pronuntiavit circa horam sextam, cum recens eruci fuisset affixus. Exponemus in hoc posteriore libro alia quatuor verba, quæ post tenebras et silentium trium horarum idem Dominus ex cathedra eadem, jam mortui propinquus, clamans magna voce pronuntiavit. Sed necessarium esse videtur, breviter antea declarare, quales fuerint illæ tenebræ, et unde, et ad quem finem exortæ, quæ inter priora tria verba et quatuor posteriora interjectæ sunt : sic igitur loquitur Sanctus Mattheus : *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam : et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens : Eli, Eli, lamma sabachthani ? hoc est Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me ?* (*Matth. xxvii.*) Quod autem tenebræ factæ sint ex deliquio solis, expresse notat S. Lucas, *Et obscuratus inquit, est sol.* (*Luc. xxiii.*)

Sed tres sunt hoc loco enodande difficultates : nam sol deficere solet in novilunio, quando inter solem et terram media invenitur luna. Id, quod in morte Christi fieri non potuit cum luna non esse conjuncta cum sole, quod fit in novilunio : sed esset opposita soli, quod fit in plenilunio ; erat enim tunc Pascha Judæorum, quod secundum legem fieri incipiebat quarta decima die mensis primi. Deinde etiamsi fuisset in passione Christi luna conjuncta cum sole, non tamen poterant tenebræ fieri per tres horas, id est a sexta ad nonam, siquidem eclipsis solis diu durare non potest, præsertim si plena sit eclipsis, ut solem totum abscondat, et ejus obscuritas tenebræ dici possint. Luna enim celerius movetur quam sol, secundum motum sibi proprium ; ac per hoc non nisi brevissimo tempore totum solem obumbrat : statim enim recedere incipiens, liberum solem relinquit, ut possit terram fulgore solito illuminare. Denique nunquam accidere potest, ut ob conjunctionem cum luna, sol univer-

sam terram in tenebris relinquat. Luna enim minor est quam sit sol, et quam sit etiam terra, proinde non potest interposicione sui corporis luna solem ita tegere, ut universa terra in tenebris relinquantur. Quod si quis dixerit, Evangelistas loqui de universa terra Palestinæ, non de universa terra absolute, ista sententia facile refelli potest testimonio S. Dionisii Areopagitæ, qui in epistola ad Sanctum Polycarpum, testatur se vidisse defectionem illam solis et tenebras horribiles in civitate Heliopoli quæ est in *Egypto*. Et Phlegon historicus Græcus et gentilis meminit hujus deliqui, dicens : « Quarto anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna et excellens inter omnes quæ antea acciderant, defectio solis est facta : dies hora sexta ita in tenebras noctem versus est, ut stellæ in caelo vise sint. » Iste autem historicus non in Judæa scripsit : citans istum auctorem Origenes contra Gelsum (*Lib. II.*), et Eusebius in Chronico ad annum Christi trigesimum tertium. Idem testatur Lucianus Martyr, dicens : « Perquirite in annalibus vestris, et invenietis temporibus Pilati, fugato sole, interruptum tenebris diem. » Refert hæc Sancti Luciani (*Lib. IX. cap. 6.*) verba Rufinus in historia Ecclesiastica Eusebii, a se in linguam Latinam translata. Tertullianus quoque in Apologetico, et Paulus Orosius (*Appolog. Oros. lib. VII. cap. 4.*) in historia sua : et omnes loquuntur de aliis mundi partibus, non ex sola Judæa. Sed hæc controversia non difficulter explicari possunt. Nam quod initio dicebatur de deliquio solis, quod in novilunio, non in plenilunio accidere solet, verum est, quando naturale deliquium accedit. Sed in morte Christi deliquium fuit singulare et prodigiosum, quod ab eo solo fieri potuit, qui fecit solem et lunam, et coelum et terram. Scribit enim S. Dionysius loco notato, a se et Apollonem visam lunam circa meridiem insolito, eoque velocissimo cursu venisse ad solem sequæ ei subjecisse, atque eo modo subjectam hæsisse usque ad horam nonam, ac tum demum per eandem viam ad locum suum ad partem Orientis rediisse. Et ad id, quod addebatur, non potuisse deliquium solis ad tres horas ita permanere, ut toto illo tempore tenebræ super terram essent, responderi potest, id verum esse in deliquio

naturali et consueto. Sed hoc deliquium non regebat a legibus naturalibus, sed a voluntate Omnipotentis creatoris, qui sicut potuit lunam deferre insolito more ab Oriente cursu velocissimo ad solem, et post tres horas reducere ad locum suum in Oriente: sic etiam potuit efficere, ut sub sole tres illas horas quasi immota duraret luna; ut neque lentius, neque celerius, quam sol ipse, moveretur. Denique quod addebatur, non potuisse fieri ut deliquium solis in universa terra conspiceretur, cum luna sit minor quam terra, et minor etiam multo quam sol, verissimum esse non dubitamus ex interpositione solius lunæ: sed quod luna facere non potuit, fecit Creator solis et lunæ, tantum non cooperando cum sole in illustranda terra. Nihil enim res creatæ facere possunt non adjuvante et cooperante Creatore: nam quod aliqui dicunt: per tenebras et densas nubes factum esse ut tenebræ fierent super omnem terram, verum esse non potest, cum ex testimonio veterum constet, tempore illius deliquit et illarum tenebrarum fulsisse stellas in cælo, siquidem densæ nubes non solum obscurare possunt ac solent ipsum solem, sed etiam lunam, et stellas.

Cur autem voluerit Deus hoc signum tenebrarum existere in passione Christi, variæ reddi solent causæ; sed duæ sunt præcipuæ. Prior ad demonstrandam excæcationem maximam populi Judaici: quam rationem S. Leo reddit in sermone decimo de Passione Domini: quæ cæcitas adhuc durat, et durabit, juxta vaticinium Isaie (Isai. lx.) qui de principio Ecclesiæ dicit: *Surge, illuminare Jerusalem, quia venit lumen tuum et gloria Domini super te orta est, quia ecce tenebræ operient terram, et caligo populus: tenebræ videlicet densissimæ operient terram Judaicam; et caligo, quæ levior est et facile dissipari potest, operiet populos gentilium. Posterior causa est, ad demonstrandam magnitudinem delicti Judæorum, ut S. Hieronymus docet, (Comment. in Math.) Antea siquidem homines mali persequebantur, et vexabant, atque occidebant homines bonos: nunc Deum ipsum humana carne indutum ausi sunt homines impii persequi, et in crucem agere, Antea cives cum civibus lites habebant, et ex litibus ad jurgia, ex jurgiis ad vulnera et cædes deveniebant: at nunc servi et mancipia adversus regem hominum et Angelorum insurrexerunt, et eum cruci incredibili audacia affixerunt. Ideo mundus totus inhor-*

ruit; et sol ipse tantum facinus aversatus, radios suos subtraxit, et aerem totum tenebris horribilibus textit.

Veniamus nunc ad verba Domini: *Eli, Eli, lamma sabachthani*. Verba sunt ex principio Psalmi vigesimi primi de prompta, *Deus meus, Deus meus, respice in me. quare me dereliquisti?* Illud enim, *respice in me*, quod est in medio versus, additum est a septuaginta interpretibus, et in ipso Hebraico textu non habentur verba nisi quæ Dominus protulit. Illud unum est dicriminis, quod verba Psalmi sunt omnia Hebraica, verba a Christo prolata sunt ex parte Syriaca, quali tunc lingua utebantur passim Hebræi: nam et verba illa *Talitha cumi*, puella surge, et *Ephpheta*, adaperire, et si qua sunt alia in Evangelis, Syriaca sunt, non Hebraica. Queritur ergo Dominus, se a Deo derelictum, et queritur clamans voce magna. Utrumque breviter explicandum est. Derelictio Christi a Patre quinque modis intelligi potest, quorum unus tantum est verus. Siquidem quinque erant in Filio Dei conjunctiones, una naturalis et æterna personæ Patris cum personâ Filii in essentia: altera nova, naturæ divinæ cum natura humana in personâ Filii, sive quod idem recidit, personæ divinæ Filii cum natura humana. Tertia fuit unio gratiæ et voluntatis, fuit enim Christus homo plenus gratiæ et veritatis (Joan. I.), et quæ placida erant Deo, faciebat semper, ut ipse testatur apud Joannem (Joan. viii.), et de ipso Pater non semel dicit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. (Matt. iii. et xvii.) Quarta fuit unio gloriæ: vidit enim anima Christi Deum ab ipsa conceptione. Quinta fuit unio protectionis, de qua loquitur ipse, cum ait: *Qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum*. (Joan. viii.) Prima unio est omnino inseparabilis et perpetua, quia est unio in essentia divina, de qua dicit ipse: *Ego et Pater unum sumus*. (Joan. x.), et ideo non dicit Christus, Pater meus, ut quid dereliquisti me? sed, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Pater enim non dicitur Deus Filii, nisi post incarnationem, et ratione incarnationis. Altera quoque unio nunquam dissoluta est, neque dissolvi potest; quod enim semel assumpsit, nunquam dimisit, nam Apostolus dicit: *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. (Rom. viii.) Et Apostolus Petrus: *Christus passus est pro nobis*. (I. Pet. ii.) Et: *Christo passo in carne*. (I. Pet. ii.) Quæ omnia demonstrant, non

esse purum hominem, sed verum Dei Filium, et Dominum Christum, qui crucifixus est. Tertia unio pariter semper manet, et manebit *Mortuus est enim justus pro injustis*, ut loquitur S. Petrus (I. Pet. iii.): nihil omnino profuisset nobis Christi mors, si unio gratiæ dissoluta fuisset. Quarta unio dirumpi non potuerat, quia beatitudo animæ amitti non potest, cum omnium honorum aggregationem complectatur. Erat autem Christi anima secundum partem superiorem vere beata. Vide S. Thomam 3 p. q. 46. art. 8.

Restat igitur sola unio protectionis, quæ ad breve tempus disrupta fuit, ut locum haberet oblatio sacrificii crucenti pro redemptione generis humani. Poterat quidem Deus Pater multis modis protegere Christum, e impedire passionem ejus, enim in oratione, quam habuit in horto, Christus dixit: *Pater omnia tibi possibilia sunt: transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu*. (Marc. xiv.) Et ad Petrum: *An putas, inquit, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* (Matt. xxvi.) Poterat quoque ipse Christus, ut Deus, protegere carnem suam, ne pateretur, ideo enim dicit: *Nemo tollit* (Joan. x.) *animam meam a me, sed ego pono eam a meipso*, quod multo ante Isaias (Isa. liii.) prædixit, cum ait: *Oblatus est, quia ipse voluit*. Potuit denique anima Christi beata transmitti ad corpus donum impassibilitatis et incorruptionis: sed placuit Verbo, placuit Spiritui sancto, ad exequendum commune decretum, permittere, ut vis humana in Christum ad tempus prævaleret: hæc enim fuit illa hora, de qua Dominus dixit ad eos, qui venerant ad eum capiendum: *Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum*. (Luc. xxii.) Sic igitur Deus Filium dereliquit, quando permisit ut humana caro Filii sui absque ulla consolatione dolores acerbissimos pateretur. Porro clamans voce magna Christus, hanc derelictionem manifestavit, ut omnes intelligerent magnitudinem pretii redemptionis, nam usque ad illam horam tam incredibili patientia, et tanta æquitate animi tolerat omnia, ut credi posset sensu carere. Non questus est de Judæis, qui eum accusaverant; non de Pilato, qui sententiam mortis in eum tulerat; non de satellitibus, qui eum cruci affixerant: non ingemuit, non clamavit, non illo signo dolorem manifestavit. Ut igitur, cum esset jam morti vicinus, intelligeret genus humanum,

ac præcipue ut nos servi ejus non essemus ingrati tantæ gratiæ, et pretium redemptionis ejus publice innotesceret. Quare verba illa, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* non sunt verba accusantis, vel indignantis, vel conquerentis; sed, ut dixi, magnitudinem passionis jure optimo et opportunissimo tempore declarantis.

CAP. II.

De primo fructu verbi quarti.

Exposuimus breviter ea, quæ ad verbum quartum secundum historiam pertineant. Nunc ut fructus aliquos ex arbore crucis decerpamus, prima se offert illa consideratio, quod Christus exhaurire voluit calicem passionis plane totum usque ad ultimam guttam. Mansurus erat in cruce tribus horis, a sexta usque ad nonam. Mansit tribus horis, integris, plenis et superplenis: nam ante horam sextam cruci affluxit fuit, et post nonam emisit spiritum. Id vero hæc ratione persuaderi potest: nam deliquium solis cœpit hora sexta, ut tres Evangelistæ docent. Matthæus (Mat. xxvii.), Marcus, et Lucas, et disertis verbis Marcus ait: *Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam*. Verba autem Domini tria dicta sunt in cruce ante initium tenebrarum, et antequam facta esset hora sexta: et quatuor verba postrema dicta sunt post tenebras, ac per hoc post horam nonam. Sed præterea S. Marcus clarius rem totam explicat, cum dicit: *Erat autem hora tertia, et crucifixus erant eum, et postea subjungit: Et facta hora sexta tenebræ factæ sunt*. Cum autem dicit hora tertia Dominum fuisse crucifixum, significat, horam tertiam nondum fuisse completam, quando crucifixus est Dominus ac per hoc horam sextam nondum fuisse inchoatam: numerat enim Sanctus Marcus horas principales, quæ tres horas ordinarias continere solent. (Matt. xx.) Ad quem modum paterfamilias vocavit operarios ad vineam, hora prima, tertia, sexta, nona, undecima, et nos horas canonicas numeramus Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, et Vesperas, quæ est undecima. Igitur apud S. Marcum hora tertia crucifixus fuisse dicitur Dominus, quia nondum venerat hora sexta. Itaque calicem passionis bibere voluit Dominus in mensura plena et superfluente, ut nos doceret amare

calicem amarum poenitentiae et laborum, non amare calicem consolationum et deliciarum saecularium. Nos ex lege carnis et mundi, optamus exiguas poenitentias, et magnas indulgentias: parum laboris, et multum consolationis: brevem orationem, et longam consolationem. Sed vere nescimus quid petamus: nam ut Apostolus admonet Corinthios, *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. (I Cor. III.) Et Non coronatur, nisi qui legitime certaverit. (II Tim. II.)* Certe felicitas sempiterna digna fuisset sempiterno labore, sed quia si labor sempiternus necessarius esset ad felicitatem sempiternam nunquam perveniremus; ideo pius Dominus contentus fuit, ut in hac soluta vita, quae fugi velut umbra, pro viribus in operibus bonis et in obsequio ipsius Domini laboremus: proinde sine corde sunt, sine mente, sine consilio, non tam pueri quam infantes, qui brevem hanc vitam otioso, vel quod est multo deterius, graviter peccando, atque Deum ad iram provocando, consumunt: nam si *Opportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam (Luc. XXIV.)*: quo pacto nos ludendo, et tempus in oblectanda carne amittendo intrabimus in gloriam alienam? Si Evangelium valde esset obscurum, et non posset sine magno labore intelligi excusationem forsitan aliquam habere mus: at Evangelium ab illo, qui edidit, exemplo vitae propriae clarissime declaratum est, ut caecis etiam patere queat. Neque solum ab ipso Christo explicatum illud habemus: sed tot commentaria, quae ad sensum parent, clarissima exstant, quot sunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, sancti denique, quorum per singulos fere dies praeconia et triumphos celebramus. Omnes enim isti clamant, non per multas oblectationes, sed *Per multas tribulationes oportere nos intrare in regnum caelorum. (Act. XIV.)*

CAP. III.

De secundo fructu verbi quarti.

Alter fructus, isque valde pretiosus colligi potest ex consideratione silentii Christi in tribus illis horis, quae fluxerunt ab hora sexta usque ad nonam. Quid enim, quaeso te, anima mea, fecit Dominus tuus in illis tribus horis? horror et tenebrae mundum involverant universum; et Dominus tuus non in lecto molli quiescebat, sed in cruce nudus,

doloribus plenus, sine ullo consolatore pen-debat. Tu, Domine, qui solus hoc nosti, doce servulos tuos, ut intelligant quantum tibi debeant, et saltem piis lacrymis compatiantur tibi, et discant in hoc exilio pro amore tuo aliquando, si tibi placitum fuerit, omni consolatione carere. Ego, fili, nunquam in toto vite meae mortalis decursu, qui nihil fuit nisi labor, et dolor, majores angustias expertus sum, quam in illo trium horarum decursu: neque unquam libentius dolores pertuli, quam in illo eodem spatio temporis. Tunc enim ex lassitudine corporis semper magis ac magis vulnera dilatabantur, et doloris acerbitas angebatur. Tunc ex ipsa solis absentia frigus aeris auctum, corpori meo ab omni parte nudo dolorem angebat. Tunc ipsae tenebrae, quae conspectum caeli, et terrae, et rerum caeterarum offerebant, cogebant quodam modo animam, ut sola corporis sui tormenta cogitaret: ita ex hac parte tres illae horae tres mihi anni esse videbantur. Sed quoniam desiderium, quo pectus meum ardebat honoris paterni, et obedientiae ejus adimplendae, et salutis animarum vestra-rum procuranda, tale erat, ut quo magis dolor corporis angebatur, eo magis ignis ille desiderii mitigaretur: videbantur mihi tres horae illae tria parva momenta temporis praemoris patiendi magnitudine. O piissime Domine, si res ita se habet, valde ingrati sumus, quibus grave est unam horulam in istis tuis doloribus cogitandis insumere, cum tibi grave non fuerit, tribus horis integris cum tenebrarum horrore, in frigore et nuditate, in ardentissima siti, in cruciatibus acerbissimis pro salute nostra procuranda in cruce pendere. Sed, quaeso te, amator hominum, responde mihi utrum dolorum vehementia facere potuerit, ut illo tam longo trium horarum silentio, cor tuum ab oratione cessaverit? Nos enim cum in tribulatione versamur, praesertim si membra corporis acri dolore pungantur, non sine magno labore animam ad orandum applicare valeamus. Non ita ego, fili, sed in carne infirma spiritum promptum ad orationem gerebam. Immo totas illas tres horas, in quibus nihil per linguam locutus sum, cordis ore ad patrem pro vobis orando et clamando consumpsi. Neque solum orabam corde, sed etiam vulnere et sanguine. Quot erant in corpore meo vulnera, erant autem plurima, tot erant ora clamantia pro vobis ad Patrem; et quot erant sanguinis guttae, tot erant linguae pe-

tentes et postulantes misericordiam vobis ab eodem Patre meo, et vestro. Nunc vero, Domine, plane confundis impatientiam servi tui, qui si forte labore fatigatus, vel dolore gravatus ad orandum accedat, vix potest mentem ad Deum attollere ut pro se oret; vel si per gratiam tuam attolat, non potest diu attentionem continuare, quin mentem ad laborem vel dolorem suum reflectat. Miserere igitur, Domine, servi tui secundum magnam misericordiam tuam, ut tam magno proposito exemplo patientiae tuae, discat vestigia tua sequi, et per exiguas molestias suas saltem in orationem contemneret.

CAP. IV.

De tertio fructu verbi quarti.

Cum Dominus in cruce clamans dixit, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* non ideo dixit quod revera nesciret, cur eum Deus dereliquisset. Quid enim nesciret, qui omnia novit? sic enim Apostolus Petrus respondit Domino quaerenti: *Simon Joannis amas me? Domine, inquit, tu omnia nosti, tu scis quia amo te (Joan. XXI.)* et Apostolus Paulus de Christo loquens addit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae. (Col. II.)* Non igitur quaesivit ut disceret, sed ut nos ad quaerendum hortaretur, et ut quaerendo et inveniendo, multa nobis utilia, vel etiam necessaria disceremus. Cur igitur Deus Filium suum in laboribus, et doloribus acerbissimis dereliquit? Quinque mihi occurrunt causae, quas in medium adducam, ut sapientioribus occasionem praebeam meliora et utiliora investigandi.

Prima igitur mihi esse videtur magnitudo et multitudo offensio-num generis humani in Deum, quas Filius in suo corpore expiandas suscepit, *Peccata nostra*, inquit Sanctus Petrus, *ipse pertulit in corpore suo super lignum; ut peccatis mortui, justitia vivamus, cujus livore sanati estis. (I. Petr. II.)* Porro magnitudo offensio-nis, quam Christus passione sua delendam suscepit, est quidem aliquo modo infinitae dignitatis et excellentiae, quae fuit offensa: sed etiam persona satisfaciens, quae est Filius Dei, est etiam infinitae dignitatis et excellentiae, ac per hoc qualibet poena a Filio Dei sponte suscepta, etiamsi una tantum fuisset sanguinis gutta, satis esse potuisset ad satisfactionem. Atque hoc qui-

dem verum est, sed ut copiosa esset redemptio, et quia non unica fuit offensus, sed prope innumerabiles; non enim solus Adae peccatum primum, sed omnium hominum super se accepit Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, ideo placuit Deo, ut poenas innumerabiles, easque gravissimas, Filius ejus portaret, atque hoc in illa derelictione significatur, de qua Filius ad Patrem dicit: *Quare dereliquisti me?* Altera causa fuit, magnitudo et multitudo poenarum gehennae, quam ut nobis notam faceret, voluit eam Filius Dei tam ingenti poenarum suarum imbre restinguere. Quanta sint autem gehennae incendia docet Isaias Propheta, cum ea deest esse, plane intolerabilia, cum ait: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis. (Matth. XII.)* Gratias igitur ex toto corde agamus Deo qui derelinquere voluit Filium suum Unigenitum in doloribus maximis ad tempus, ut nos liberaret ab ardoribus sempiternis. Gratias quoque Agno Dei ex intimo corde reddamus, qui derelinqui maluit a Deo sub gladio jugulante, quam ut relinqueret ille nos sub dentibus bestiae infernalis, quae semper rodit, et nunquam rodendo satiatur. Tertia causa est magnitudo pretii gratiae divinae, quae est illa margarita pretiosa (Matth. XIII.), quam mercator sapientissimus Christus, venditis omnibus, quae habebat, emit, nobisque restituit. Gratia Dei quae nobis in Adamo data fuerat, et quam Adamo peccante perdidimus, tam pretiosa margarita erat, ut et mirifice nos onaret, et Deo gratissimos redderet, et pignus esset felicitatis aeternae. Hanc margaritam, quae summa erat divitiarum nostrarum, serpentis astutia nobis adeptam, nemo erat, qui recuperare posset, nisi Filius Dei, qui sapientia sua vincit malitiam Diaboli; sed cum gravissimo incommodo suo, exponens ipse se laboribus, et doloribus plurimis; vicit pietas Filii, qui se itineri laboriosissimo ac molestissimo peregrinationi commisit, ut margaritam illam nobis recuperaret. Quarta causa fuit magnitudo eminentissima regni caelorum ad quod nobis aditum immensis laboribus et doloribus suis aperuit Filius Dei, de quo Ecclesia gratissimo animo canit: « Tu devicto mortis aequali, aperuisti credentibus regna caelorum. » Atque ut mortis aequalium vinceret, opus illi fuit durissimum praefio cum morte luctari: in quo praefio Pater cum dereliquit, ut gloriosius triumpharet. Quinta causa fuit

amor ingens, quo Patrem Filius prosequatur. Optabat enim, ut in redemptione mundi, et abolitione peccati, honori Patris aeterni copiosissime et cumulatissime satisfaceret. Id vero fieri non poterat, nisi Pater Filium derelinqueret, id est, pati sineret tormenta omnia, quae a Diabolo excogitari, et ab homine tolerari, queunt. Siquis igitur quaerat, ut quid Deus Filium in cruce extrema quaeque patientem dereliquit? responderi poterit, ut appareat magnitudo peccati, magnitudo gehennae, magnitudo gratiae divinae, magnitudo vitae aeternae, et magnitudo charitatis Filii Dei erga Patrem suum. Ex quibus causis alia quoque solvitur quaestio (*Vide Rufinum hist. Eccles. cap. 36.*), cur videlicet multis Martyribus Deus sic admiscuit calicem passionis cum ingenti copia spiritualium consolationum, ut Martyres illi maluerint calicem passionis cum admixtione illarum consolationum, quam sine illis consolationibus carere calice passionis: et Filium suum dilectissimum permiserit sine ulla consolatione calicem amarissimum usque ad faeces, ut sic loquar, exhaurire. Hujus enim rei ratio est, quia in sanctis Martyribus nulla eorum causarum locum habebat, quas in passione Christi enumeravimus.

CAP. V.

De quarto fructu verbi quarti.

Addi potest etiam alius fructus, non tam ex ipso quarto verbo, quam ex circumstantia temporis in quo dictum est, videlicet ex horridis tenebris, quae verbum illud proxime praecesserunt. Siquidem tenebrae illae aptissimae sunt ad gentem Hebraeorum illuminandam, et ad Christianos ipsos in vera fide confirmandos, si ad vim demonstrationis, quam ex tenebris illis deductam nunc proponemus animum serio applicare velint. Demonstratio ex quatuor veritatibus nullo negotio colligi potest.

Prima veritas est, Christo crucifixo solem obscuratum esse plane totum, ut stellae in caelo conspicerentur, ut noctu conspici solent. Haec veritas quinque testibus fide dignissimis, et qui diversarum erant nationum et diversis temporibus, et in locis diversis erant, cum scriberent libros suos, ut non poterant ex collatione vel conversione inter se facta scribere. Primus est Sanctus Matthaeus (*Matth. xxvii.*), Hebraeus, qui in Ju-

dæa scripsit, et unus ex illis est, qui solem obscuratum viderunt. El certe hic vir gravis et prudens, nunquam hoc in Judæa, et, ut credibile est, in ipsa civitate Jerosolyma, scripsisset, si verum non esset quod scripsit. Quoniam alioqui potuisset ab omnibus illius civitatis et regionis incolis reprehendi et derideri, quasi scripsisset, quae omnes scirent esse falsissima. Alter testis est sanctus Marcus (*Marc. xv.*), qui Romae scripsit, et ipse quoque eclipsim illam vidit, quia tunc in Judæa erat cum aliis discipulis Domini. Tertius est Sanctus Lucas (*Luc. xxiii.*), qui Graecus erat et in Graecia scripsit, et ipse quoque vidit eclipsim Antiochia in patria sua. Nam cum eam viderit Heliopoli in Aegypto Sanctus Dionysius Areopagita, facilius eam videre potuit Sanctus Lucas ex Antiochia, quae vicinior est Jerosolymae, quam Heliopoli. Quartus testis, et quintus, sunt Dionysius et Apollonius, qui Graeci erant, et eo tempore gentiles: et disertis verbis testantur, ut supra monuimus in primo capite. Itaque prima veritas nullo modo sine ingenti temeritate negari potest a Judæis, vel a Paganis. Nam apud Christianos veritas haec ad fidem Catholicam pertinet.

Altera veritas est, praedictam eclipsim non potuisse fieri, nisi per omnipotentiam Dei: ac per hoc non a Daemonibus ullo modo, vel ab hominibus auxilio Daemonum procurari potuisse; sed de speciali providentia et voluntate Dei creatoris et gubernatoris mundi esse profectum. Haec veritas hac ratione demonstratur: nam sol non potest deficere, nisi uno ex tribus modis: vel per interpositionem lunae inter solem, et terram; vel per ingentem et densissimam aliquam nubem: vel per radorum solis retractionem, sive extinctionem. Primo modo non potuit naturaliter illa interpositio fieri, quia cum tunc esset pascha Judaeorum, luna inveniebatur opposita soli; proinde necesse fuit, vel sine interpositione lunae illam eclipsim fieri, vel inusitato et maximo miraculo, lunam paucis horis iter fecisse quod quatuordecim diebus factura erat, ac deinde similis miraculo retrocessisse tanta velocitate, ut spatium trium horarum conficeret sursum iter dierum quatuordecim. Illa autem, quae ad caelestes or-

bes pertinent, extra controversiam est, non posse fieri, nisi a Deo: neque enim Daemonis ullam potestatem habent nisi infra lunam. Ideo enim Apostolus Daemonem appellat *Principem potestatis aeris*. (*Eph.*) Secundo modo non potuit fieri deliquium illud solis, quoniam ut supra diximus, nubes densa et crassa non potest eripere nobis ad spectum solis, nisi etiam auferat aspectum stellarum: constat autem ex testimonio Phlegontis, deficiente sole in passione Christi, visas fuisse stellas in caelo, eo plane modo, quo videntur in noctibus. Tertio denique modo notissimum est, non posse solis radios retrahi, vel extingui, nisi a Deo qui solem creavit. Igitur secunda veritas non minus certa est quam prima neque minori temeritate potest negari quam prima.

Tertia veritas est, tenebras illas, de quibus nunc agimus, Christi crucifixi causa exortas, atque a divina providentia procuratas fuisse. Haec veritas ex eo demonstrari potest quod tenebrae illae tamdiu perseveraverunt in aere, quamdiu Christus Dominus vivus pendit in cruce: id est, ab hora sexta usque ad nonam. Id attestantur quotquot hujus deliquii meminerunt. Neque casu fieri potuit, ut tenebrae plenae miraculis cum Christi passione coinciderent. Quae enim miracula fiunt, non casu, sed divina providentia fiunt. Neque ullus auctor est, ego sciam, qui aliam causam hujus tam admirandi deliquii assignare poterit. Qui enim Christum noverunt ejus causa deliquium illud factum esse confessi sunt: qui Christum non noverunt, ignorantiam suam fassi admirantes permanserunt.

Quarta veritas est, tenebras illas tam prodigiosas nihil aliud indicare potuisse, nisi sententiam Caiphae et Pilati injustissimam fuisse, et Jesum esse verum et proprium Filium Dei, verissimumque Messiam Judaeis promissum. Haec enim potissima causa fuit, cur Judaei Christum ad necem postulaverint. Nam in Consilio Pontificum et Sacerdotum, Scribarum, et Phariseorum, luna videret Pontifex testimonia adversus Christum nihil probare; surrexit, et ait: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei.* (*Matth. xxvi.*) Consentiente autem Domino, et confitente se esse, *Scidit vestimenta Pontifex dicens: Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? ecce nunc auditis blasphemiam: quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.* Ac

deinde coram Pilato, qui Dominum liberare a morte cupiebat, Pontifices et ministri dixerunt: *Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* (*Joan. xix.*) Haec igitur potissima causa fuerit, quod praedictum fuit a Daniele Propheta dicente: *Occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui eum negaturus est.* (*Daniel. ix.*) Atque haec ipsa causa fuit, cur Deus in passione Domini horrendas illas tenebras in mundum effuderit, ut apertissime testaretur, erravisse Pontifices, erravisse populum, erravisse Pilatum, erravisse Herodem: et illum, qui pendebat in cruce, esse verum Filium suum, et Messiam promissum. Quod ipsum Centurio, animadversis caelestibus signis, clamavit: *Vere Filius Dei erat iste.* (*Matth. xxvii.*) Et rursus: *Vere hic homo justus erat.* (*Luc. xxi.*) Cognovit enim Centurio signa caelestia esse quasi vocem Dei retractantis sententiam Caiphae et Pilati, et affirmantis, hominem illum contra omne jus morti traditum fuisse, cum sit auctor vitae, verus Dei Filius, et Christus in lege promissus. Quid enim significare potuit Deus tenebris illis, addita scissione petrarum, et veli Sanctuarii, nisi aversum se jam esse a populo quondam suo, et iratum iracundiae maxima, propterea quod non cognoverit tempus visitationis suae, ut Dominus illis manifeste praedixit apud Lucam. (*Luc. xvi.*)

Certe si Judaei ista considerarent, et simul animadverterent, se ab illo tempore dispersos esse inter varias nationes et neque reges habere, neque sacrificia, neque miracula divina, neque responsa Prophetarum; plane intelligerent, se a Deo derelictos: et quod est longe miserius, datos esse in reprobum sensum, et impleri in eis, quae Isaias futura praedixit, cum Dominum dicentem introducit: *Vade, et dices populo huic: Audite, audientes, et nolite intelligere: et videte visionem, et nolite cognoscere. Ecce caeca cor populi hujus, et aures ejus aggravatae, et oculus ejus claudus: ne forte videat oculis suis, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur et sanem eum.* (*Isai. vi.*)

CAP. VI.

De quinto fructu verbi quarti.

In primis tribus verbis commendavit nobis magister noster Christus tres eximias virtutes, charitatem ad inimicos, misericor-

rillus ad hunc locum ita scripsit : « Pro vivante et jucundo potu, nocentem et acerbum obtulerunt. » (*Lib. xvii. cap. 35. in Joan.*) Et hoc ideo credibilis redditur, quod Sanctus Lucas scribat in Evangelio : *Illudebant autem ei et milites accedentes, et acetum offerentes ei* (*Luc. xxiii.*). Et quamvis hoc scribat Sanctus Lucas de Christo recens cruci affixo; tamen credibile est, illos ipsos milites, cum audiverunt clamantem, *Sito*, tunc acetum per spongiam et calamum dedisse, quod antea illudentes obtulerant. Summa est, ut initio paulo ante cruci affixionem, obtulerunt vinum felle mixtum; sic in exitu vite acetum noxium vulneribus obtulerunt (*Matth. xxvii.*), ut a principio usque ad finem tota Christi passio fuerit simplex et vera passio, nulla consolatione admixta. (*Joan. xix.*)

CAP. VIII.

De primo fructu libri quinti.

Scripturæ Testamenti veteris plerumque per Scripturas Testamenti novi declarari solent: sed in hoc mysterio de siti Domini, verba Psalmi sexagesimi octavi haberi possunt pro commentario Evangelii. Siquidem in Evangelio non aperte declaratur, an qui obtulerunt acetum Domino sitiendi, id fecerint ut ei gratificarentur, an ut eum magis affligerent, id est, ex amore, vel odio. Nos cum Sancto Cyrillo in malam partem accipimus factum illorum, qui Domino sitiendi acetum propinaverunt. Sed verba Psalmi apertiora sunt, quam ut explicatione indigeant: atque ex eis hunc fructum colligemus, ut discamus sitire cum Christo, quæ vere et salubriter sitienda sunt. Hæc verba Prophetæ, *Sustinui, qui simul contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inveni, et dederunt in escam meam felle, sed et in siti mea potaverunt me aceto.* (*Psal. lxxviii.*) Itaque qui dederunt Christo Domino, paulo antequam crucifigeretur, vinum cum felle mixtum, et qui crucifixo Domino acetum obtulerunt, de illis erant, de quibus queritur, dicens: *Sustinui qui simul contristaretur; et non fuit, et qui consolaretur, et non inveni.*

Si posset aliquis querere, An non Beatis- sima Virgo Mater Domini, et soror matris ejus Maria Cleophae, et Maria Magdalena cum Apostolo Joanne, stantes juxta crucem

vere et ex corde simul contristarentur? (*Luc. xxiii.*) An non etiam mulieres illæ, quæ sequiebantur Dominum ad montem Calvariae plangentes eum, vere simul cum eo contristabantur? denique, nonne Apostoli omnes passionis tempore tristabantur, cum eis Christus ipse prædixisset. *Quia plorabit et flebitis vos, mundus autem gaudebit?* (*Joann. xvi.*) Omnino contristabantur: sed non simul cum Domino contristabantur; quia non eadem erat tristitiæ causa vel ratio in Christo et in aliis. Dominus enim ait: *Sustinui qui simul contristaretur, et non fuit: et qui consolaretur, et non inveni.* (*Psal. lxxviii.*) Illi tristabantur de passione et morte Christi corporali: ille non de hac re tristabat, nisi ad breve tempus in horto, ut se vere hominem demonstraret; imo dicebat: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar* (*Luc. xxii.*), et alio loco: *Si diligeritis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem.* (*Joan. xiv.*) Quænam igitur erat causa tristitiæ Domino, in qua simul contristantes non invenit? perditio animarum, pro quibus patiebatur. Et quæ erat causa consolationis, in qua consolantem non invenit, nisi salus animarum, quam sitiēbat? Hanc unam consolationem quærebat, hanc optabat, hanc esuriebat, sed datum est ei felle in escam, et acetum in potum. Felle enim amaritudo peccata significat, quibus nihil est amarior ei, qui sensum gustandi habebat non infectum vel depravatum: acciti vero acrimonia vel acerbitas, obstinationem significat in peccato: proinde merito Christus tristabatur quia videbat, pro uno latrone converso, non solum alterum latronem in obstinatione mansisse, sed multos alios item obstinatos manere: et ex Apostolis ipsis omnes fere scandalum passos, Petrum negasse, Judam desperasse.

Si quis igitur velit Christum in cruce esurientem, et sitiētem, et inde valde contristatum et dolentem consolari, atque reficere, primum ipse se offerat vere penitentem, et peccata propria detestantem; deinde simul cum Christo tristitiam magnam in corde suo concipiat, quod tanta animarum multitudo quotidie perat, cum tam facile possent omnes homines salvari, si redemptionis pretio uti vellent. Vere Apostolus Paulus unus erat ex iis, qui cum Christo tristabantur, cum ait in Epistola ad Romanos: *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente con-*

scientia mea in spiritu sancto: quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem; qui sunt Israelitæ, quorum adeptio est filiorum, etc. (*Rom. ix.*) Non poterat Apostolus magis amplificare desiderium suum erga salutem animarum, quam illa exaggeratione, *Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo.* Significat enim ex sententia Sancti Joannis Chrysostomi de compunctione cordis, et in Epist. ad Romanos (*Lib. i.*), se adeo vehementer tristari de damnatione Judæorum, ut si fieri posset, cuperet ipse separari a Christo, propter Christum; non quidem a charitate Christi separari cupiebat, de qua dixerat paulo ante: *Quis nos separabit a charitate Christi* (*Rom. viii.*), sed a gloria Christi, malens ipse gloria celestis privari, quam ut Christus privaretur tanto fructu passionis suæ, quantus appareret in conversione multorum millium Judæorum. Iste igitur vere tristabatur cum Christo, et consolabatur dolorem Christi, sed paucos habet hoc tempore imitatores. Primum enim pastores animarum non pauci magistrabantur, si proventus Ecclesiæ suæ diminui aut etiam perire videant, quam si multus numerus ex ipsorum absentia vel negligentia pereat. « Patientius, inquit Sanctus Bernardus de Episcopis loquens, ferimus Christi jacturam, quam nostram. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio et continua Dominici gregis detrimenta noscimus. » (*Lib. iv. de Confid. cap. 9.*) Non satis esse debet prælato, si ipse pie vivat et Christi virtutes privatim imitari satagat, nisi etiam subditos suos, vel potius filios suos, pios efficiat, et per Christi vestigia ad vitam æternam ducat; proinde si Christo compati, et cum illo tristari ejusque dolores consolari cupiunt, vigilent super gregem suum, non deserant oculos suos, verbo dirigant, exemplo præcedant.

Sed etiam de privatis hominibus jure queri potest Christus, quod cum illo non contristentur, neque dolorem suum consolentur. Et si cum in cruce pendeat, merito querebatur de perfidia et obstinatione Judæorum, a quibus videbat tantum suum laborem doloremque contemni, et tam pretiosam medicinam sanguinis sui tamquam a phreneticis respui: quid nunc dicere potest cum non jam de cruce, sed de cælo vi-

deat, ab his, qui in eum credunt, aut credere se dicunt, nihil fieri passionem suam, sacrum sanguinem conculari; et nihil nisi felle et acetum sibi offerri, id est, sine consideratione divini judicii, et sine metu gehennæ multiplicari peccata? *Gaudium est in cælo super uno peccatore penitentiam agente* (*Luc. xv.*), sed si paulo post ille, qui per fidem et baptismum natus videbatur in Christo, et qui per penitentiam a morte revocatus videbatur ad vitam, iterum peccatum moritur; nonne gaudium vertitur in tristitiam, et lac in felle et vinum vertitur in acetum. Certe *Mulier*, quæ *cum parit, tristitiam habet*, si vivum pariat puerum, *jam non nemiunt pressura propter gaudium, quia natus est homo in mundum* (*Joan. xvi.*): sed si forte puer continuo moriatur, aut etiam mortuus nascitur, nonne duplici dolore torquebitur? sic etiam multi laborant confitendo peccata, fortasse etiam in jejuniis et elemosynis non sine labore versantur: sed quia per conscientiam erroneam, vel ignorantiam non probabilem ad indulgentiam non perveniunt; nonne isti laborant in parturiendo, et tamen abortum faciunt, et se ipsi, et pastores suos duplici mœreore conficiunt? Similes sunt ejusmodi homines viro ægrotanti, qui amarissimo pharmaco, unde sanitatem sperabat, sibi ipse mortem accelerat: vel agricolæ, qui post multos labores in vinea vel in agro colendo consumptos improvisa grandine superveniente, proventus omnes, id est, labores suos omnes amittit. Ista igitur sunt mala jure defenda, et qui ista deflet, et de his contristatur, is cum Christo in cruce contristatur: et cum in istis depellendis malis pro viribus laborat, is Christi patientis in cruce labores ac dolores mirifice consolatur, et cum Christo vicissim in cælo gaudente gaudebit, et cum regnante regnabit.

CAP. IX.

De secundo fructu verbi quinti.

Alia, nec parum utilis consideratio mihi occurrit, dum situm Christi in cruce penitentis attentè considero. Videtur enim mihi Dominus in eum sensum dixisse, *Sito*, quo dixit mulieri Samaritanae, *Da mihi bibere.* (*Joan. iv.*) Nam paulo post aperiens mysterium verbi sui, adjunxit: *Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi*

quam vivam. Quomodo enim sitiet, qui est fons aquæ vivæ? an non de se loquebatur, cum diceret in Evangelio: *Si quis sitit, veniat ad me et bibat? (Mat. 11)*. Et nonne ipse est petra illa, de qua loquitur Apostolus ad Corinthios: *Bibebant de consequente eos petra, petra autem erat Christus? (II Cor.)*. Denique nonne ipse qui loquitur ad Judæos per Jeremiam: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas? (Jer. 11)*. Videor igitur mihi videre Dominum in cruce tamquam in sublimi specula, respicientem orbem terrarum plenum hominibus sitientibus, et languentibus præ siti: et occasione sitis suæ corporalis, eundem Dominum miserum communem illam sitim generis humani, clamavisse, *Sitio*, hoc est, Vere quidem sitio propter exhaustum jam atque exsiccatum humorem corporis mei: sed hæc sitis in momento finietur: magis autem sitio, ut homines ex fide cognoscere incipiant, me esse verum fontem aquæ vivæ et veniant ad me, et bibant et deinceps non sitiunt in æternum.

O nos beatos, si concionem istam Verbi incarnati attentissimo corde audiremus! An non enim homines fere omnes sitiunt siti concupiscentiæ ardentissima et insatiabili aquas labentes et turbidas rerum transeuntium et delucentium, quæ vulgo dicuntur bona, pecunias, honores, voluptates? Et quis unquam istam aquam bibens non sitiit iterum? Et quis unquam Christum magistrum audiens gustare cepit aquam vivam sapientiæ celestis et charitatis divinæ qui non continuo extincta siti rerum terrenarum respirare cœperit in spem æternæ vitæ, et deposita mordaci cura acquirendi et cumlandi terrena, non cœperit desiderare et sitire cœlestia? Hæc aqua viva, non ex terra ascendens, sed de cœlo descendens, quam Dominus fons aquæ vivæ nobis dabit, si eam ab illo ardentibus precibus et non sine fonte lacrymarum postulabimus; non solum sitim sedabit rerum terrenarum: sed etiam erit nobis cibus et potus indeficiens toto tempore nostræ peregrinationis. Sic enim loquitur Isaias Propheta: *Omnes sitientes, venite ad aquas*. Et ne forte putes simplicem esse aquam, vel magno pretio emendam, subiunxit: *Properate, venite, et emite absque argento, et absque ulla commutatione vinum et lac (Isai. 41)*. Aqua emenda dicitur, quia non sine aliquo labore, id est, dispositione propria

acquiritur; sed absque argento, et absque ulla commutatione, quia gratis datur; neque ullum æquale pretium inveniri posset; et quam paulo ante vocaverat aquam, nunc appellat vinum vel lac, quia res quædam est pretiosissima, quæ simul comprehendit virtutem sive perfectionem aquæ, vini, et lactis.

Hæc est vera sapientia et charitas, quæ dicitur aqua, quia refrigerat æstum concupiscentiæ; vinum, quia calefacit, et inebriat mentem ebrietate maxime sobria; lac, quia nutrit dulci pabulo præcipue infantes in Christo, juxta illud Apostoli Petri, *Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite (II Pet. 11)*; hæc eadem vera sapientia et charitas, concupiscentiæ carnis contraria est: *Jugum illud suave (Mat. 11)* et *onus leve*, quod qui libenter humiliterque suscipiunt, inveniunt requiem veram et solidam animabus suis, ut non amplius sitiunt, neque opus habeant aquas ex terrenis puteis haurire. Hæc dulcissima requies animorum operuit solitudines, implevit monasteria, reformavit clerum, ipsos etiam conjugatos ad moderationem non exiguum rovocavit. Certe palatium Theodosii junioris imperatoris (*Socr. lib. VII. cap. 22. Vide Sur. tom. v. die 27. Sept.*), non ab simile magno monasterio videbatur, et domus comitis Elzearii parvi monasterii formam præ se ferebat. In utroque loco nulla jurgia, nullæ contentiones audiebantur, sed Psalmi et cantica sacra frequentissime resonabant. Hæc omnia Christo debemus, qui siti suam sitim nostram extinxit, et tamquam fons vivus aquis jugiter manantibus agros cordium nostrorum ita rigavit, ut siccitatem non timeant, nisi ab ipso fonte corda nostra (quod absit), inimico instigante recedant.

CAP. X.

De tertio fructu verbi quinti.

Tertius fructus, qui ex verbo quinto decepti potest, est imitatio patientiæ Filii Dei. Quamvis enim in verbo quarto clarerit humilitas cum patientia; tamen in verbo quinto, tamquam in proprio loco, summa et sola patientia Christi fulsisse videtur. Porro patientia non solum una ex magnis virtutibus est, sed etiam præter cæteras valde necessaria; sic enim loquitur Sanctus Cyprianus: « Non invenio, inter cæteras cœle-

stis disciplinæ vias, quid magis sit vel utilius ad vitam, vel majus ad gloriam, quam ut qui præceptis Dominicis obsequio timoris ac devotionis inilitur, patientiam maxime tota observatione tueamur. » (*Serm. de bono patientiæ*). Sed antequam de necessitate patientiæ aliquid dicamus (*Vide S. Aug. I. de Patientia cap. 1. 2. 3.*); necesse est patientiam veram a falsa distinguere. Vera patientia est, quæ tolerare jubet mala pœnæ, ut non cogatur facere mala culpæ. Talis fuit patientia Martyrum, qui maluerunt tormenta subire carnicum; quam Christi fidem abnegare, et maluerunt jacturam omnium honorum pati, quam diis falsis cultam adhibere. Falsa vero patientia est, quæ suadet mala omnia tolerare, ut legi concupiscentiæ pareatur; et amittere bona sempiterna, ut temporalia conserventur. Talis est patientia Martyrum Diaboli, qui facile tolerant famem et sitim, frigus et æstum, et jacturam nominis boni, et quod admirabilius est, regni cœlorum, ut opes adaugeant, vel carnis concupiscentiæ satisfaciunt, vel ad gradus honorum ascendunt.

Jam vero patientia vera id habet proprium, ut omnes virtutes perficiat et conservet: atque hoc est, quod Sanctus Jacobus prædicat in laudibus patientiæ, eam ait: *Patientia opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes*. Virtutes enim cæteræ sine patientia non diu subsistere possunt, propter difficultates, quæ in earum actibus inveniuntur: sed quando comitem habent patientiam, facile superant omnes difficultates: patientia enim convertit prava in directa, et aspera in vias planas. Atque hoc adeo verum est, ut Sanctus Cyprianus (*Serm. de Patientia*) de ipsa etiam regina virtutum charitate dicat: « Charitas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis; quæ spes et fide major est; et martyria præcedit, quæ nobiscum semper æterna apud Deum in regnis cœlestibus permanebit: tolle illi patientiam, et desolata non durati; tolle sustinendi tolerandique substantiam, et nullis radicibus ac viribus perseverat. » Quod idem facilius probat idem Cyprianus de castitate, de justitia, de pace cum proximis: « Sit fortis, inquit, et stabilis in corde patientia, et nec adulterio sanctificatum corpus et Dei templum polluitur, nec justitiæ dicata innocentia contagione fraudis inficitur, nec post gustatam Eucharistiam manus gladio

et cruore maculatur: » hæc ille, qui a contrario sensu significare voluit, neque castitatem adulterio resistere posse sine patientia, neque justitiam fraude vacare, neque sumptam Eucharistiam ab homicidio liberare.

Hoc autem, quod scribit Sanctus Jacobus de virtute patientiæ, aliis verbis docent Propheta David, et ipse Dominus, et Apostolus ejus. David in Psalmo nono: *Patientia*, inquit, *pauperis non peribit in finem*; quia videlicet opus perfectum habet, ut per hoc fructus ejus nunquam marcescet. Dicitur enim patientia non perire, quia fructus ejus et merces semper manebit. Quomodo dicere solemus, labores agricolæ perire, quando fructum non ferunt; et non perire, quando ferunt. Additur autem vox illa, *Pauperis*, quæ hoc loco humilem significat, qui se pauperem agnoscit, et sine adjutorio Dei nihil posse vel facere, vel pati. Sic Sanctus Augustinus (*Cap. 15.*) exponit in libro de patientia: neque enim soli pauperes, sed etiam divites veram patientiam habere possunt, dummodo non in seipsis confidunt, sed in Deo, a quo, ut veri pauperes donorum divinorum, patientiam petant et accipiant. Hoc idem Dominus ipse significare voluit, cum ait in Evangelio: *In patientia vestra possidebitis animas vestras. (Luc. XXI.)* Illi enim soli vere possidebunt animam, id est vitam suam, ut propriam, et quæ a nullo subripi possit, qui patienter tolerabunt omnes afflictiones, et ipsam etiam corporis mortem, ut non peccent in Deum. Quamvis enim moriendo vitam videantur amittere; tamen non amittunt, sed in æternum enstodiunt eam. Mors enim justorum non mors, sed somnus, isque admodum brevis, dici potest. Sed impatientes, qui ut vitam corporis non amittant non dubitant, vel Christum abnegando, vel idola colendo, vel libidini succumbendo, vel aliud quodcumque scelus perpetrando; illi videntur quidem ad tempus conservare vitam suam, sed perdunt in æternum vitam corporis et animæ: et sicut veris patientibus recte dicitur, *Capillus de capite vestro non peribit (Ibid. 1.)*: sic impatientibus dici debet, membrum de corpore vestro immine a gehennæ incendio non manebit.

Denique hoc idem confirmat Apostolus, dicens: *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, repartitis promissionem (Hebr. x.)*: ubi patientiam non utilitem,

sed necessariam omnino esse pronuntiat, ut voluntatem Dei semper faciamus, et voluntatem Dei facientes reportemus promissionem, id est, *Coronam gloriae quam reponit Deus diligentibus se* (Jac. 1.), et mandata sua custodientibus, *Si quis enim diligit me, sermonem meum servabit; et, Qui non diligit me, sermones meos non servat* (Joan. XIV.) Haec videmus totam Scripturam sibi ipsi coherentem praedicare fidelibus patientiae necessitatem. Haec igitur causa est, cur Christus voluerit in exitu de hac vita, testificari omnibus invisibilem quamdam, et acerbissimam, et longissimam passionem suam, sitim videlicet, ut hoc tanto exemplo proposito, accederemur ad patientiam in omni afflictione servandam. Fuisse autem Christi sitim penam vehementissimam, paulo ante in explicatione verbi, *Sitio*, demonstravimus. Quod vero longissima fuerit, nullo negotio demonstrari potest.

Ac ut incipiamus a flagellatione, cum Christus flagellaretur, jam fatigatus erat ex oratione prolata, et agonia, ac sanguinis effusione in horto: deinde ex multis itineribus, quae illa ipsa nocte et die sequente confecerat, ab horto ad domum Annae, a domo Annae ad domum Caiphae, a domo Caiphae ad domum Pilati, a domo Pilati ad domum Herodis, a domo Herodis ad domum Pilati, quae itinera multa milliaria continent: neque Dominus a coena hesterni cibum, vel potum, vel somnum gustaverat; sed vexationes multas et gravissimas in domo Caiphae acceperat, ad quas omnes accessit durissima flagellatio, quam sitis vehemens comitata est: et flagellatione finita, sitis non finem sed incrementum accepit. Successit coronatio et illusio, ac nova vexatio, quam etiam sitis comitata est; et coronatione finita, sitis non extincta sed aucta est. Inde crucis patibulo oneratus, quamvis ex tot itineribus et laboribus fessus, et sitibundus, processit ad montem Calvariae. Itinere illo confecto, oblatum est ei vinum cum felle mixtum, quod cum gustasset, noluit bibere. Itaque iter accepit, sed sitis, quae toto itinere pium Dominum cruciaverat, sine dubitatione incrementum accepit. Secuta est crucifixio, et ex quatuor vulneribus, quasi ex fontibus quatuor sanguine defluente, unusquisque per se cogitare potest, quam vehementer sitis creverit. Denique tribus horis sequentibus a sexta usque ad nonam horam in horribilibus illis tenebris, vix credi potest,

quo sitis ardore sacratissimum illud corpus confectum fuerit. Et quamvis acetum ministri obtulerint ori ejus; tamen quia non vinum vel aqua, sed acetum, id est, aspera et ingrata potio fuit, et valde modica, cum ex spongia guttas sorbere deberet, et jam mortuus esset, verissime affirmare licet, Redemptorem nostrum a principio passionis usque ad obitum gravissimum hoc tormentum patientissime toleravisse. Quantum sit autem hoc tormentum, rari apud nos experiuntur, cum passim occurrant aquae, quibus sitis sedari possit; sed qui multos dies iter faciunt per loca deserta, illi experiuntur, quae sit tormentum sitis.

(*Lib. VII. de reb. gestis Alexand.*) Scribit Curtius, aliquando Alexandro Magno per desertum cum exercitu iter faciente, occurrisset post longam ariditatem et sitim fluvium quemdam; tanta vero aviditate cepisse milites aquam illam bibere, ut multi intercluso spiritu statim extincti fuerint; et addit: « Multoque majorum sic extinctorum numerus fuit, quam ullo amiserat bello. » Itaque ardor ille sitis tam erat intolerabilis, ut non possent milites illi sibi imperare, ut inter bibendum aliquantulum respirarent: sic perit maxima pars exercitus Alexandri: inveniuntur etiam, qui praemagnitudine sitis suavem putaverunt aquam luto admixtam, oleum, sanguinem, et alia sordidiora et horribiliora, quae nemo hauriret, nisi extrema necessitate coactus. Hinc discere debemus, quam acerba fuerit Christi passio, et quanta in ea patientiae virtus eluxerit, quae nobis Deo volente innotuit, ut eam imitemur, et ita Christo compatiatur, ut simul cum illo glorificemur.

Sed audire mihi videor pias quasdam animas, quae libenter discerent, qua ratione possent ad hoc pervenire, ut patientiam Christi serio imitarentur, et cum Apostolo dicere possent: *Christo crucifixus sum cruci* (Gal. II.); et cum Sancto Martyre Ignatio: *Amor meus crucifixus est*. (*Epist. ad Rom.*) Res haec non est adeo difficilis, ut multi existimare videntur. Non enim necesse omnibus est humi cubare, flagellis ad sanguinem usque corpus proprium cadere, jejunare quotidie in pane et aqua, cilicium asperum vel ferreum ad nudam carnem quotidie gerere, et alia id generis ad carnem edomandam, et cum vitis et concupiscentiis crucifigendam facere. Illa enim laudabilia et utilia sunt, cum fiunt ab iis, qui possunt, et non

sine consilio magistri spiritualis: sed ego rationem exerceant patientiae, et Christum patientem imitandi demonstrare piis lectoribus cupio, quae omnibus conveniet, et nihil insolitum, nihil novum, nihil quod ad populem auram captandam fieri ullus suspicari possit.

Primum igitur aio, oportere patientiae amatorum in illis laboribus et doloribus libenter versari, quae certum sit voluntati divinae placere, juxta illud Apostoli: *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem*. (Heb. x.) Quid autem velit Deus nos patienter subire, non est difficile discere vel docere. Primum enim pro composito habemus, ea quae nobis mandat Mater Ecclesia, quamvis dura vel difficilia sint, obediente et patienter perficienda esse. Quid nobis mandat Ecclesia? jejunia Quadragesimae, Quatuor Temporum, et Vigiliarum: ista si suscipiantur ut oportet, non sine patientia perfici possunt. Nam si quis velit in diebus jejuniis exquirere delicatas epulas, et in coena una, sive prandio uno, tantum cibi sumere, quantum in prandio simul et coena capere solitus erat; et horam anticipare, et postea sub vesperum coenam sumere tam copiosam, ut coena dici possit: iste certe non facile esuriat, neque sitiet, neque patientia opus habebit, sed si serio statuat, non anticipare horam, nisi morbus aut alia necessitas cogat: vulgares et viles epulas penitentiae agenda accommodatas sumere, easque in ea mensura, quae refectioem unam, eamque ordinariam non excedat, et quod in alia refectioe sumeretur, si dies jejunii non esset, dare pauperibus, ut sit juxta B. Leonem, « Refectio pauperis, abstinentia jejunantis, » et alibi: « Esuriamus paululum, dilectissimi; et aliquantulum, quod juvenandis possit prodesse pauperibus, nostrae consuetudini subtrahamus. » (*Serm. 41. de Jejun. 10. mensis. Serm. 9. de Jejun. 7. mensis.*) Et denique sub noctem coenula, quae sumi a multis solet, vere sit coenula: tum sine dubio patientia necessaria erit ad esuriam et sitim tolerandam: et sic jejunando, Christi patientiam utcumque saltem imitabimur; et Christo confixi orimus cruci, saltem ex parte. At ista non sunt omnia necessaria. Ita sit, sed ad patientiam exerceendam, et ad Christi passionem imitandam necessaria sunt. Deinde Mater Ecclesia jubet Ecclesiasticos et regulares recitare vel canere septem Horas canonicas: et ut fideles

omnes saltem orando legant Dominican orationem, et Angelicam salutationem. Ista sacra lectio et oratio, si fiat eo modo, quo posset et deberet fieri, sine dubio patientiae auxilio indigebit: sed non desunt multi, qui ut patientiae suffragio non indigeant, tollere satagunt omnes difficultates. Primum, quasi onus aliquod grave gerere debeant, velocissime percurrunt omnia, ut videlicet ab illo onere brevissime se expediant: deinde non erecti et stantes, vel flexis genibus sed sedentes, vel deambulantes Horas canonicas legunt; videlicet ut tedium lectionis, et orationis sedendo minuant, vel deambulando levetur. Loquor autem de iis, qui privatim Horas legunt, non de illis, qui in choro Psalmos decantant. Praeterea ne somnum interrompere cogantur, non solum Horas diurnas, sed etiam nocturnas sole fulgente decantant. De attentione et mentis elevatione, cum Deus laudatur vel oratur, nihil dico, quia plerique nihil minus cogitant, quam id, quod canunt vel legunt. Itaque sublata difficultate consumendi longum tempus in lectione et oratione, necnon surgendi ad Horas nocturnas; et omissa labore standi, vel flectendi genua, et animum coerendi, ut non huc atque illuc divagetur, sed totus sit in iis, quae legit, mirum non est, si multi patientiae subsidio egere non videntur. Sed isti audiant, quae sollicitudine canonicas Horas Sanctus Franciscus legebat, et tunc intelligant, hoc plium officium sine patientiae auxilio peragi non posse. Sic igitur loquitur S. Bonaventura in vita Sancti Francisci: « Solitus erat vir sanctus Horas canonicas non minus timorato Deo persolvere, quam devote, nam licet oculorum, stomachi, splenis, et hepatis aegritudine laboraret; nolent tamen muro vel parieti inhærere, dum psalleret; sed Horas semper erectus, et sine capitulo, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua syncope persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, flegebat tunc temporis gressum hujusmodi consuetudinem reverentem et sacram ob pluviam inundantiam non omitens. Graviter etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus vanis phantasmatibus interius vagaretur. Cum aliquid tale accideret, non parebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Psalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quasi Deum praesentem haberet; et cum nomen Domini in eis occurreret, praesentis dulcedine, labia sua lingere videbatur. » (Cap.

40. Vitæ S. Francisci.) Certe si quis conari velit sic Horas canonicas legere, et nocte etiam surgere ad nocturnas Horas persolvendas, experietur omnino sine labore et patientia se non posse divino officio satisfacere. Multa sunt alia, quæ Mater Ecclesia de voluntate Dei, ex litteris sacris edocta, præcipit, quæ sine patientia recte peragi non possunt; qualia sunt, dare superfluum opum pauperibus, ignoscere peccantibus in nos, et satisfacere iis, quos nos offendimus: confessio peccatorum omnium saltem annis singulis; perceptio sacrosanctæ Eucharistiæ, quæ non parvam exigit præparationem, quæ sine patientia recte peragi non possunt; sed ego pauca ista per modum exempli ponere volui.

Alterum est, in quo divina voluntas cernitur, et sine patientia perfici nequit, id totum, quod ad nos vexandos vel demones vel homines faciunt. Quamvis enim homines mali, et demones pessimi, cum nos exercent, nihil boni cogitent: tamen Deus, sine quo illi nihil agere possunt, illam vexationem non permitteret, nisi nobis utilem esse judicaret: proinde omnis illa vexatio de manu Domini suscipienda; ac per hoc patienter et libenter toleranda est. Sic Job simplex et rectus, non ignorabat stragem illam, quam passus est: cum una die perdidit omnes oves et omnes filios, ac deinde totius corporis sanitatem, a Diaboli invidia processisse: dixit tamen: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum* (Job. 1.), quia noverat, stragem illam sine Dei voluntate fieri non potuisse. Non hæc dico quasi velim homines ab hominibus vel a dæmonibus afflictos non posse, aut non debere resarcire damna, medicinam adferre corpori, sequere resque suas defendere: sed hoc tantum admoneo, non esse cogitandum de ultione contra homines malos, neque reddendum malum pro malo, sed patienter tolerandum, quod Deus non tolerare voluerit, ut voluntatem Dei facientes reportemus promissionem.

Postremum illud est, ut omnia, quæ casu vel fortuito accidere videntur, ut nimiam siccitatem, nimiam pluviam, pestilentiam, penuriam, et alia id genus intelligamus, non sine providentia et voluntate Dei contingere, ac per hoc non queramus de elementis vel de ipso Deo, sed agnoscamus flagellum Dei, et peccata nostra; et subjecti Deo, in humilitate vera patienter feramus omnia: sic enim fiet, ut placatus Deus relin-

quat post se benedictionem, et nos ut filios paterna pietate castiget, non ut adulterinos hæreditate cœlesti privet. Addam ex S. Gregorio exemplum unum, ex quo intelligi possit, quanta sit merces patientiæ. In homilia trigesima quinta super Evangelia narrat, quemdam Stephanum adeo fuisse patientem ut eos sibi præ cæteris amicos crederet, qui sibi molestiam aliquam irrogassent, et gratias pro contumeliis redderet; damna sibi illata, lucra maxima existimaret; adversarios omnes in adiutoribus numeraret. Hunc sine dubitatione mundus amentem et stultum esse censuisset; sed ipse Apostolus Christi non surda aure audiverat dicentem: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens* (I. Corinth. III.) nam, in eodem loco S. Gregorius dicit, huic morienti Angeli multi visi sunt adfuisse, qui ejus animam in cœlum recta deferrent, et ipse sanctus Doctor hunc Stephanum inter Martyres sanctos, ob ejus patientiam existimam, numerare non dubitavit.

CAP. XI.

De quarto fructu verbi quinti.

Adhuc superest fructus unus, isque dulcissimus qui ex verbo *Sitio* decerpi potest, Sanctus enim Augustinus enarrans Psalmum sexagesimum octavum, exponens verbum *Sitio*, dicit, eo verbo significatum fuisse non solum desiderium potus corporalis; sed etiam desiderium, quo Christus flagrabat, fidei et salutis inimicorum suorum. Sed possumus nos, occasione accepta ex Sancti Augustini sententia, paulo alius ascendere, ac dicere, Christum silivisse gloriam Dei, et salutem hominum: nos autem sitire debere gloriam Dei, honorem Christi, salutem nostram, et salutem fratrum nostrorum. Et quidem, quod Christus sitierit gloriam Patris, et salutem animarum, dubitari non potest: id enim clamant omnia opera ejus, et omnes conciones ejus, et omnes passionem ejus, et omnia miracula ejus. Nobis potius cogitandum est, ut non simus ingrati tanto benefactori; qua ratione sic inflammari possimus, ut vere sitiamus honorem Dei, qui *Sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret* (Joan. III.): et simul Christi gloriam vere atque ardentem sitiamus qui *Dilexit nos, et tradidit semet-*

ipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. v.); necnon, ut sic vere compatiamur fratribus nostris, ut salutem ipsorum ardentissime sitiamus. Sed illud nobis maxime necessarium, ut salutem propriam ita vere et ex animo sitiamus, ut sitis illa cogat nos omnia pro viribus cogitare, et loqui, et agere, quæ ad salutem nostram consequendam expediunt. Si enim nos neque honorem Dei, neque Christi gloriam, neque salutem, proximorum sitiamus; non propterea vel Deus honore debito carebit, vel Christus gloria sua privabitur, vel proximi salutem non consequentur: sed nos ipsi vere peribimus in æternum, si salutem propriam sitire neglexerimus. Ex quo mihi sæpe vehementem admiratio subit, unde fiat, ut sciamus, Christum salutem nostram tam ardentem sitivisse: et nos ipsi, qui certo credimus, Christum esse Deum sapientiam, non moveamur ad ejus exemplum imitandum in re, quæ nobis super omnia necessaria est. Nec minus admiror, quod nos ipsi temporalia bona tam ardentem sitiamus, quasi essent bona sempiterna; et salutem vere sempiternam tam negligenter quæramus, et non solum non sitiamus, sed vix leviter desideremus, quasi res esset momentanea et levis. Adde quod temporalia non sunt pura bona, sed amixta malis plurimis, et tamen solliciti et anxie appetuntur: salus æterna nullum malum habet admixtum, et tamen sic negligitur, sic leviter appetitur, ac si nihil solidi contineret. Illumina, Domine, oculos meos interiores, ut inveniam aliquando tam noxiæ ignorantie causam.

Amor certe desiderium parit, desiderium vero cum ardere vehementer incipit, sitis appellatur. Sed quis potest non amare salutem propriam, præsertim æternam, et ab omni malo immunem? et si non potest non amari res tanta, cur non vehementer desiderat? cur non ardentem sititur? cur non totis viribus queritur? Fortasse ratio est, quia salus æterna non cadit sub sensum, ideoque neque experimentum ejus habemus, quale plique nobis adest de salute corporali, proinde istam sitimus; illam frigide desideramus. Sed res ita se habet, unde David, qui homo mortalis erat, tam ardentem visionem sitiebat Dei, in qua visione salus æterna consistit, ut clamaret: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit ani-*

ma mea ad Deum fontem vivum: quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? (Psalm. XLII.) Ubi Propheta adhuc in terris manens, visionem Dei, quæ est ipsa salus æterna, ardentissime sitiebat. Quod idem non soli configit Davidi, sed viris plurimis sanctitate insignibus, quibus res omnes terrenæ sordabant, et insipidæ videbantur: et sola vehementissime sapiebat, et dulcissima esse videbatur memoria vel recordatio Dei. Non igitur, causa, cur nos non ardentem sitiamus beatitudinem sempiternam, ea est, quod ea sub sensum non cadat: sed quod non attente et assidue cum plena fide cogitetur. Cur autem non ita, ut oportet, cogitetur, causa est, quia nos spirituales non sumus, sed animales. *Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei* (I. Cor. II.) Quare si cupis, anima, sitire salutem tuam, et aliorum, et multo etiam magis honorem Dei, et gloriam Christi, audi B. Jacobum dicentem: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem, et non immerget ei.* (Jac. I.) Neque enim ista tam sublimis sapientia in scholis mundi reperitur, sed in solo auditorio Spiritus Dei, qui hominem animale convertit in spirituale; neque satis est semel et frigide petere, sed oportet perseverare pulsando, et inenarrabili gemitu clamare ad aures Patris. Si enim pater carnalis ploranti filio et panem poscenti denegare non solet *Quanto magis, inquit Dominus, Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?* (Luc. XXII.)

CAP. XII.

Expōnitur ad litteram verbum sextum Consummatum est. Joan. XIX.

Verbum sextum a Domino in cruce prolatum, refertur ab eodem sancto Joanne, ut pene conjunctum cum quinto. Statio atque Dominus dixerat, *Sitio*, et acetum sibi oblatum biberat, addidit sanctus Joannes: *Cum ergo accepisset Jesus acetum dixit: Consummatum est.* (Joan. XIX.) Et quidem ad litteram nihil est aliud *Consummatum est*, nisi, consummatum ac perfectum est opus passionis. Siquidem opera duo injunxerat Pater Filio: unum, prædicandi Evangelium; alterum, patiendi pro genere humano. De priore opere dixit Dominus apud Joannem: *Opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam: ma-*